

IRODALOM.

Vitéz dr. Moór Gyula: A Természetjog Problémája. Ha a magyar jogász általában panaszkodhatik, hogy olvasó közönsége, amelynek szól, amelyre támaszkodhatik, amelyre hatni akar, az amúgy is — legalább e vonatkozásban — kis számú érdekeltiségből kikerülő még kisebb számú érdeklődőre szorítkozik, sokkal fokozottabban áll ez a magyar jogbölcselőre. Nyilván egyik oka ez is annak, hogy az író a nyelvi elszigeteltség sorompóját a külföldi nyelven való megjelenéssel igyekszik megkerülni, amit viszont előmozdít, hogy a jogbölcselő nincs kötve a tételes jognak sem időpontra, sem államterületre korlátozó bilincshez.

A tételes jog művelésére szánt e lapok hasábjain erkölcsi kötelességet vélünk teljesíteni, ha a figyelmet ráirányítjuk a budapesti egyetem kitűnő jogbölcsész professzorának most megjelent briliáns tanulmányára, amely a Magyar Tudományos Akadémián tartott előadását tartalmazza. Súlyos, a gyakorlati jogász mindennapos munkájában sűrűn felvetődő (de az elmélettől való huzódózás folytán el is halkuló, kifejlésre nem jutó) kérdéseket tárgyal az oldalszámra kicsiny, de tartalomra gazdag füzet. Szerző elénk vetíti a természetjog problémáját, a jogász fausti gyöttrődését, a „zwei Seelen wohnen ach in mir” lélektani szituációját. A jogász lélek kettőssége: a törvénytisztület, a megalkotott jog kötelező ereje — az egyik oldalon, a másik oldalon a nosztalgia, az örök vágy, a tételestől független igazság után, belső sugallatunk, a bennünk élő erkölcsi törvény valóra válása után. Ez az erkölcsi törvény nem esik egybe a természetjog fogalmával, de bizonyos, hogy minden természetjogi irányzat igazi erőforrása az erkölcsi törvény után igazodó nosztalgikus vágy. Ennek a vágnak erőrekapása erősíti a természetjogra való viszonyulást és megint csak természetes, hogy a vágy jelentkezése egyenes arányban nő azzal az észleléssel, hogy kontrasztot érzünk az adott ius vigens és igazságérzetünk között. És ez a kontraszt érzés, amely egyes esetekre a jog legstagnálabb állapotában is megmutatkozik, egyszerre megsokasodik, számban és intenzitásban gyarapodik, amikor a jogfejlődés akut stádiumába jutunk, amikor alapvető jogi szemléleteink válnak igazságukban, helyességükben kérdésessé. Ez okból tartjuk természetyszerűnek, hogy a mai vajudó korszakban egyre erősebb érdeklődés mutatkozik a csendes időkben a szó egyszerű ismeretéig leszűrűlő természetjog irányában. Moór tanulmánya a természetjog legújabb előre törését az emberiségnek, a háború alatti fokozott metafizikai vágyakozására vezeti vissza. A metafizikai vágyakozás misztikumát a fentiekben reális tartalommal igyekeztünk feltüntetni, ami a jogváltozás erőteljesebb korszakaira történetileg mindenkor kimutatható. Egyébként maga a tanulmány is utal a szabadjogi mozgalomnak a természetjogi irányzat erősödésére gyakorolt hatására, ami ugyancsak a fenti tételt igazolja.

E sorok célja nem a tanulmány ismertetése, vagy kritikája, hanem bebuvalás a könyv elolvasására.

Két oldalteső megjegyzést mégis hozzá akarunk fűzni.

Dr. Moór a szabadjogi mozgalmat tárgyalva, azon felfogás:

Hívéül mutatkozik, amely a jogban jelentkező hézagok kitöltésére a bírót a „törvényhozó delegációja” alapján jogosítja fel. Gyakorlati szempontból ez a felfogás aggályos. Vannak jogtételek, jogelvek, amelyeknek funkciója a bennük rejlő „terelő erő”; ezeknek tipikus példája a kétség esetére adott interpretacionális szabály. A bíró hézagkitöltési jogának a törvényhozó delegációjára való alapításában is van egy akaratlan terelő erő, amely a bírót a montesquieu-i elv ellenére a jogalkotás mezejére vonzza. Távolról sem tartanók helyesnek, ha a magyar bíróság a jogfejlesztéstől szigorúan távoltartaná magát és pedantériával megmaradna a jogalkalmazás szigorú keretében. Csak arra kell gondolnunk, mennyivel szegényebb, mennyivel elmaradottabb volna jogunk a bíróság jogfejlesztő tevékenysége nélkül. De a törvényhozó delegációjának tana átszakítja ezt a gátat, amelyet a mai bírói felfogás a bírói jogalkotás terén helyesen érez, amikor csak a *salus rei publicae* nyomása alatt veszi igénybe a jogalkotó tevékenységet. A törvényhozó delegációja szinte alkotmányjogi alappal ruházta fel a bírót kivételesen igénybevehető és igénybeveendő jogalkotó munkáját.

Második megjegyzésünk. Moór az egyéni felelősség elvétől való eltérés példajaként felhossa a középkori Prügelknabe intézményét. A Prügelknabe rejtélyét a magunk részéről abban a megfontolásban keresnők, hogy ez kompromisszum kíván lenni a hatniakarás és a hatniakarás szokásos eszköze (testi fájdalom okozása) között. Ertelmet a Prügelknabe büntetése azzal kap, ha ez a büntetés a *princ* szemé láttára törnének. Így a szánalomérzés felkeltésével áll rendelkezésre az a motiváló erő, amit egyébként a testi malum elszenvedése jelent. B. S.

Állam és Polgár címmel **Pikler J. Gyula** szerkesztésében az elmúlt év őszétől fogva folyóirat jelenik meg Budapesten, amely, miként az a megjelenést megelőzően szétküldött „Értesítő”-ből olvasható: azon kérdés, illetve tárgykör objektív és gyűlölködéstől mentes vizsgálatának van szánva,

„hogy egyrészt az állam és a polgár közti jogviszonynak, tehát a társadalmi rendszernek, melyek általában az elképzelhető formái (amely formáknak a gazdasági kérdések és bajok csak másodlagos függvényei),

hogy másrészt ezen elképzelhető különféle társadalmi formáknak köztük pl. a jelenlegi társadalmi rendnek... vannak-e és mely intézményes igazságtalanságai vagy célszerűtlenségei, amelyek tömegeknek gazdasági bajait okozzák...

és hogy végül... képzelhető-e és mely jogviszony az állam és a polgár között, melyik tehát az a társadalmi rendszer, amelyben ily intézményes hibák nincsenek...”

Miként e szemelvényből is látható, e folyóirat bármely, jobb- vagy baloldalinak nevezett társadalom-szemlélettől eltérően a társadalmi kérdés lényegét az állam és a polgár közötti jogviszonyban véli megélni, és ennek megfelelően hasábjait e kérdés megoldásának szenteli, amint azt az eddig megjelent számok is bizonyítják. Ennélfogva — bár e kérdés a társadalom minden tagját egyenlően érinti, — úgy véljük, különösen alkalmas a jogilag képzett intellektus érdeklődésének felkeltésére.

M. Róbert.